

Lesné zvieratá

Ďateľ

Ďateľ hniezdi vo všetkých typoch lesa a veľmi často aj v parkoch. Na jar rozpoznáš jeho prítomnosť v lese podľa typického bubnovania. Tento zvuk vzniká, keď si vydlabáva do kmeňa stromu hniezdo svojím zobákom silným ako dláto. Ďobaním vyhľadáva pod kôrou stromov aj larvy hmyzu, ktoré stromy poškodzujú. Keď vyďobe do kmeňa dutinu, lepkavým jazykom s háčikmi vnikne do úzkych chodbičiek hmyzu a vyťahne ho odtiaľ. Aj preto ho voláme lekár lesa. Ďateľ dokáže ťobnúť do kmeňa stromu až 20-krát za sekundu. Na strome sa udrží vďaka poriadne ostrým pazúrom a tvrdému chvostu, ktorým sa zaprie do kmeňa.

Diviak

Diviaky žijú v početných rodinných čriedach v lesoch v blízkosti polí. Na čele čriedy stojí najstaršia mama diviачica. Telo diviaka pokrýva hustá srseň, ktorú tvoria štetiny. Diviaky sa často váľajú v bahne, pretože keď bahno zaschne, chráni ich pred otravným hmyzom a parazitmi. Majú mohutné vyčnievajúce očné zuby – kly. Kly využívajú samce vo vzájomných súbojoch ako nebezpečnú zbraň. Slúžia však aj na vyhrabávanie koreňov. Hoci sú to všežravce, najradšej majú bukvice, žalude, korenky, hľuzy, huby. Ale zožerú aj hmyz, slimáky, drobné hlodavce či vtáky. Často si pochutnávajú na poľnohospodárskych plodinách a narobia na poliach veľké škody. Diviaky sú silné zvieratá, statný starý diviak si trúfa postaviť sa na odpor dokonca aj medveďovi či vlkovi.

Hlucháň

Tento veľký vták obýva horské oblasti, predovšetkým staré redšie ihličnaté a zmiešané lesy. Takých lesov však u nás ubúda, preto jeho počty na Slovensku neustále klesajú. Hlucháň je aj častou korisťou mnohých predátorov. Lovia ho kuny, líšky, diviaky. Straky, sojky a vrany mu zasa kradnú vajcia. Samec a samička sa od seba výrazne líšia sfarbením. Hlucháň je stály vták, čo znamená, že na zimu neodlieta do teplých krajín. V zimných mesiacoch sa živí ihličím a púčikmi stromov. V ostatných ročných obdobiach konzumuje rôzne bobule, bukvice, výhonky rastlín, lístky, hmyz a mravce. A hoci je poriadne veľký, vie dobre utekať aj lietať. Vedie samotársky život.

Jazvec

Jazvec si vyhrabáva hlboké nory s viacerými miestnosťami a chodbičkami. Často ich budujú celé generácie. Do týchto malých pevností sa k jazvecom neraz nasťahujú aj líšky. Jazvece sú známe svojou čistotnosťou. Pri vchode do nory si budujú samostatnú „latrinu“ – viacero plytkých jamiek, ktoré pravidelne využívajú. V nore nenechávajú ani zvyšky potravy. Jazvec je mierumilovné zviera, ale keď je vyprovokovaný, môže byť agresívny. Noru opúšťa iba v noci, keď má istotu, že nikde nečíha nepriateľ. Živí sa hmyzom, dážďovkami, vajíčkami, bylinami, lesnými plodmi, bobuľami. Ľudia kedysi vyšľachtili špeciálne plemeno psov na lov jazvec – jazvečíka. Dnes je jazvečík obľúbený domáci miláčik.

Jeleň

Jeleňa považujeme vďaka jeho mohutnému vzrastu a nádhernému parožiu za kráľa našich hôr. Parohy majú iba samce. Každý rok ich zhodia a následne im začnú vyrastať nové. Samica je menšia ako samec a voláme ju laň alebo jelenica. Lane a ich mláďatá žijú spoločne vo väčších stádach. Dospelé samce sú zvyčajne samotárske. Jelene sú aktívne za súmraku. Ako bylinožravce sa živia zelenými bylinami, ale aj lesnými plodmi, pukmi a kôrou stromov. Keďže sú to veľké zvieratá, nemajú veľa prirodzených nepriateľov. Najväčšou hrozbou je pre jelene vlčia svorka.

Jež

Jež má na chrbte aj niekoľko tisíc pichliačov. V priebehu života mu neustále vypadávajú a dorastajú nové (ako ľudské vlasy). Keď je v nebezpečenstve, zvinie sa do pichľavého kľbka. Pichliače ho chránia pred nepriateľmi, no na druhej strane mu nedovolia, aby sa poškrabal a zbavil parazitov na koži. Preto majú ježkovia veľa bích a kliešťov. Jež je aktívny najmä za súmraku a v noci. Je to šikovný lovec. Má výborný čuch a vie rýchlo utekať. Živí sa hmyzom, no uloví aj užovku či jaštericu. Jablká a hrušky veru nemá rád. Žije v brlohu, ktorý si vyhrabáva v zemi. V jeseni sa ukladá na hibernáciu. Je to vlastne niečo ako zimný spánok. Zníži telesnú teplotu svojho tela, spomalí činnosť srdca a nadýchne sa len raz za niekoľko minút.

Kliešť

Kliešť je cudzopasník (parazit), prisaje sa na iné živočíchov a cicia ich krv. Kliešte sa živia krvou divo žijúcich, ale aj domácich zvierat a človeka. Svoje obeť si vyhľadávajú len podľa pachu. Uhryznutie kliešťa nebolí, preto človek vôbec netuší, že sa mu prisal na kožu. Kliešť do rany vypúšťa sliny, ktoré miesto prisatia znecitlivejú. No so slinami môže vylúčiť do nášho tela aj pôvodcov nebezpečných ochorení. Preto si po návrate z prírody vždy dobre prezri celé telo, či nemá niekde prichyteného kliešťa. Rovnako treba vytriasť aj odev, pretože kliešte sa často držia na šatách celé hodiny, kým si nájdu vhodné miesto na prisatie.

Križiak

Pavúka križiaka spoznáš podľa toho, že má na brušku kresbu v tvare križa. Samček je menší ako samička. Križiaky snujú veľké a veľmi pevné okrúhle pavučiny pomocou posledného páru končatín, na ktorých majú pazúriky pripomínajúce hrebienky. Pavučiny sú vlastne pasce, do ktorých chytajú svoju korisť. Preto ich budujú na miestach, kde poletuje najviac hmyzu. Hoci križiaky vyzerajú hrozivo, ľudia sa ich báť nemusia, nie sú pre nich nebezpečné.

Kukučka

Keď sa v lese na jar ozve hlasné ku-kuk, ku-kuk, znamená to, že sa k nám kukučky opäť vrátili z teplých krajín. Kukučka je sťahovavý vták a koncom leta odlieta prezimovať do Afriky. Je to náš jediný vták, ktorý sa nestará o svoje mláďatá. Kukučka si nestavia vlastné hniezda a svoje vajíčka vkladá do hniezd iných druhov vtákov. Keď hostiteľ na chvíľu opustí hniezdo, kukučka rýchlo vyberie jedno jeho vajce a vloží tam jedno svoje. Keď sa v cudzom hniezde mláďa kukučky vyliadne, vytlačí z neho iné mláďatá aj zvyšné vajíčka, aby malo dostatok potravy pre seba.

Kuna

Kuna je veľmi vrtká, rýchlo sa pohybuje po zemi a rovnako dobre vie šplhať v korunách stromov a skákať na veľké vzdialenosti. Cez deň zvyčajne odpočíva v dutinách stromov alebo hniezdach veверíc či dravých vtákov. Na lov sa vydáva v noci. Živí sa vtákmi, myšami, hrabošmi, zajacmi, ale aj hmyzom, dážďovkami či plazmi. Jej obľúbenou korisťou sú však veверice. Plieni aj vtáčie hniezda. Kuny vedú narobiť veľké škody aj v ľudských obydlích. Často lovia v holubníkoch, kurínoch či králikárnach. V zime zasa spôsobujú veľké škody, keď sa im podarí dostať pod strechy domov či pod kapoty áut, kde rozhrývajú káble v motore.

Líška

Líšku spoznáš podľa dlhého huňatého chvosta a hrdzavého sfarbenia. Aj preto ju voláme líška hrdzavá. Vede samotársky život. Buduje si podzemné brlohy, no občas sa „nasťahuje“ do obydlija jazveca, ktoré potom spoločne obývajú. Je to prevažne nočný lovec, živí sa hlodavcami, ale aj zdochlinami, vtákmi, vajcami, hmyzom či slimákmi. A hoci je to šelma, obľubuje ovocie, preto často zavíta do ovocného sadu. Líšky vedia rýchlo behať, plávať aj liezť. Majú vynikajúci sluch. Keď stretneš v lese líšku, ktorá pred tebou neutečie, znamená to, že stratila plachosť a zrejme trpí nebezpečnou chorobou – besnotou. Tá sa prenáša aj na ľudí, preto sa nesmieš líšky v žiadnom prípade dotýkať.

Medveď

Medveď je naša najväčšia šelma. Žije samotársky. Brloh si stavia v skalách alebo si ho vyhrabe pod spadnutými stromami v húštinách. Keď nie je v okolí dostatok spadnutých stromov, tak si sám naláme mladé smriečky. Má zavalité telo a mohutné laby. Navonok pôsobí nemotorne, vie však výborne plávať, šplhať na stromy a rýchlo behať na krátke vzdialenosti. Spomedzi všetkých našich šeliem má najlepší čuch. Medvede sú všežravce, najradšej si pochutnávajú na zelených častiach rastlín, koreničkoch, lesnom ovocí, hubách či mede lesných včiel. No zožerú aj hmyz, larvy a zdochliny. V zime sa medveď ukladá na nepravý zimný spánok. Nepravý preto, lebo keď sa v zimných mesiacoch priveľmi oteplí, medveď sa zobudí, poprechádza po lese a znova uloží spať. Medvede sa človeku vyhýbajú. K útoku dochádza len vtedy, ak človek medveďa nečakane prekvapí.

Mravec

Mravce žijú vo veľkých spoločenstvách, v ktorom má každý jedinec presne určenú funkciu. Obydlija – mraveniská – si stavajú v lesoch na slnečných miestach. Sú veľmi pracovité, ustavične niečo robia – jedni stavajú mravenisko, ďalší ho chránia, iní zasa hľadajú potravu alebo uskladňujú zásoby. Vedia si navzájom odovzdávať rôzne informácie, napríklad, kde našli dostatok potravy. Keď opúšťajú mravenisko, značkujú si cestu, aby sa vedeli vrátiť domov. Mravce žijú v symbióze s voškami. Mravce obľubujú sladké výlučky vošiek, ktoré nazývame medovica. Za odmenu sa o vošky starajú a ochraňujú ich. Niekedy ich dokonca na zimu prenású do svojho mraveniska.

Muflón

Muflóny nežili na Slovensku vždy, dovezli ich k nám z Malej Ázie pred necelými dvesto rokmi. Najprv ich ľudia chovali iba vo zverniciach. No keďže muflónom sa u nás darilo, vypustili ich aj do voľnej prírody, kde sa rýchlo udomácnili. Sú to nenáročné bylinožravce, spásajú trávu, byliny, listy stromov, ale aj poľnohospodárske plodiny. Ľudia si ich niekedy zamieňajú so srncami. V skutočnosti sú muflóny divo žijúce ovce. Samce majú mohutné zatočené duté rohy, ktoré im rastú po celý život. Nezhadzujú ich ako srnce a jelene. Žijú vo väčších čriedach zložených zo samíc, mláďat a mladých samcov. Čriedu vedie najstaršia muflónica. Staré samce vedú zväčša samotársky život.

Orol

Orol skalný patrí medzi naše najväčšie dravé vtáky. Obľubuje staré lesy, kde sú vysoké stromy a skaly. Samička je väčšia ako samec, rozpätie krídel dosahuje aj cez dva metre. Napriek tomu, že sú orly také veľké, vedia dobre lietať. Majú výborne vyvinutý zrak, čo využívajú pri love v otvorenej krajine. Orly lietajú nad svojím lovným revírom a keď spozorujú vhodnú korisť, zaútočia na ňu strmhlavým letom a schytia silnými ostrými pazúrami. Živia sa kunami, zajacmi, ježmi, potkanmi, rôznymi druhmi vtákov, ale aj mláďatami sŕn a kamzíkov. V zimných mesiacoch požírajú zdochliny.

Roháč

Roháč je náš najväčší chrobák. Dorastá do dĺžky 10 cm. Rozpoznáš ho podľa veľkých „rohov“. Samček ich má výrazne dlhšie ako samička a pripomínajú jelenie parožie. A roháč ich využíva rovnako ako jelene – v súbojoch s inými samčkami. Nikdy si však navzájom neublížia. Roháče žijú je v listnatých lesoch, najmä dubových, v dutinách starých stromov a mŕtvych pňoch. Sú to veľmi užitočné chrobáky, pretože rozhrývajú práchnivejúce drevo a urýchľujú jeho rozklad. Živia sa sladkou šťavou vytekajúcou z poranených kmeňov a konárov stromov. Ich prirodzeným nepriateľom sú najmä ďatle, ale aj líšky, jazvece či ježe.

Rosnička

Rosnička zelená je stromová žaba. Na konároch a listoch sa pridrižiava pomocou prísaviek, ktoré má na končekoch prstov. Dokáže meniť farbu od žltozelenej po tmavozelenú a dokonale tak splynúť s okolím. Kedysi ľudia verili, že rosničky vedia predpovedať počasie. Nie je to pravda. Rosnička je rovnako ako všetky žaby mäsožravá, živí sa hmyzom. Pre jej život je rovnako dôležitá voda aj súš. Žubrienky sa rodia a vyvíjajú vo vode. Nemajú nohy, plávajú pomocou chvosta a dýchajú ako ryby – žiabrami. Keď dospievajú, chvost im postupne zakrpatie a narastú nohy, zároveň sa im zo žiabier vyvinú pľúca. Malé žabky potom vodu opustia, aby mohli dýchať kyslík zo vzduchu.

Rys

Rys je naša najväčšia mačkovitá šelma. Má pružné telo, ostré zatiahnuteľné pazúry a škvrnitú sfarbenie, ktoré mu v lese slúži na dokonalé zamaskovanie. Na koncoch uší má čierne štetinky. Pomáhajú mu určiť, odkiaľ prichádza zvuk. Voláme ho rys ostrovid, lebo má vynikajúci zrak. Vidí veľmi dobre aj v noci, keď je v lese tma. Dokáže rýchlo bežať, ale iba na krátke vzdialenosti. Loví preto skôr z úkrytu a korisť prekvapí rýchlym útokom, najčastejšie skokom. Vyberá si ranené, choré a zoslabnuté zvieratá, najmä srny, diviaky, lišky a hlodavce, preto plní v lese dôležitú úlohu. Rys je plachý a človeku sa vyhýba. Na Slovensku je zákonom chránený, keďže v minulosti sme ho na našom území takmer vyhubili.

Salamandra

Salamandru si nemôžeš pomýliť s iným živočíchom. Tento obojživelník s chvostom je krásne sfarbený, čierny so žltými škvrnami. Toto sfarbenie slúži ako výstraha, upozorňuje ostatné živočíchy, že salamandra je jedovatá. Preto ju nikdy nechytaj do rúk. Žije vo vlhkých lesoch v blízkosti potokov, jazierok a studničiek, kde rodí živé larvy. Cez deň sa ukrýva v dierach v zemi, pod skalami, pňami alebo v štrbinách. Za súmraku sa vydáva na lov. Živí sa hmyzom, slimákmi a dážďovkami. A hoci je salamandra pomerne malá (15 – 20 cm), dožíva sa až 25 rokov a v zajatí aj raz toľko. U nás je chránená zákonom. Jej počty klesajú, pretože je veľmi citlivá na čistotu vody.

Slimák

Slimák pásikavý sa rovnako ako všetky slimáky pohybuje pomocou svalnatej nohy. Z pokožky vylučuje sliz, ktorý nohe uľahčuje pohyb a zároveň ju chráni pred poranením. Na hlave má dva páry tykadiel. Na dlhších tykadlách sú oči

a kratšie mu slúžia ako čuch a hmat. Keď sa cíti ohrozený, stiahne sa do ulity. Živí sa rastlinami a hubami, ktoré si strúha pomocou tvrdého jazýčka. V zime si ulitu uzavrie viečkom, aby sa chránil pred chladom.

Srnec

Srnce obývajú lesy na celom území Slovenska, neraz sa veľké čriedy združujú dokonca aj na lúkach a poliach. Sú príbuzné s jeleňmi, no v porovnaní s nimi sú oveľa menšie. Samce majú malé parohy, ktoré každoročne zhadzujú. Živia sa obhrýzaním mladých výhonkov trávy a stromov, púčikmi, listami, žaluďmi, hubami, ale aj poľnohospodárskymi plodinami. Neraz narobia na poliach veľké škody. Samce žijú samotársky, samice – srnky – sa združujú do čried so svojimi mláďatami. Koncom jesene a v zime sa spájajú do väčších zmiešaných čried v blízkosti zdroja potravy.

Užovka

Na Slovensku žije niekoľko druhov užoviek. Keďže sú to hady, nemajú nohy a pohybujú sa plazením. Užovky sú chladnokrvné živočíchy, preto sa často vyhrievajú na slnku. Získané teplo im dodáva energiu, aby sa mohli rýchlo plaziť alebo plávať. Lovia v noci. Keďže majú slabý zrak a sluch, riadia sa pri love hlavne čuchom. Pach zachytávajú dlhým vysúvateľným jazykom. Ich potravou sú žaby, hlodavce a jašterice. V októbri sa ukladajú na zimný spánok. Užoviek sa báť nemusíš, nie sú jedovaté. Navyše sú plaché a stretnutí s človekom sa vyhýbajú. Ak náhodou uvidíš akéhokoľvek hada, ako sa vyhrieva na slniečku, nikdy ho nedráždi.

Veverica

Veverice majú dlhý a poriadne huňatý chvost, mocné zadné labky a silné pazúriky. Vďaka tomu vedia výborne liezť a skákať po stromoch. Dokážu preskočiť vzdialenosť až 4 metre. Pri skákaní im chvost pomáha udržať správny smer. Cez deň sa venujú zháňaniu potravy. Živia sa semenami rastlín, šiškami, lesnými plodmi, hubami, ktoré si sušia na stromoch, hmyzom, ale občas aj vtáčimi vajcami a mláďatami. Na jeseň si pripravujú zásoby na zimné obdobie. Žalude a oriešky si ukrývajú na rôzne miesta, napríklad do dutín stromov alebo ich zahrabávajú do zeme. V zime potom väčšinu zásob skonzumujú. Občas si však na niektorý úkryt nespomenú a na jar vyrastie zo zabudnutého žaluďa malý dubček.

Vlk

Vlk je najväčšia psovitá šelma. Žije vo svorke, na čele ktorej stojí vedúci pár – alfa samec a samica. Ostatní členovia svorky ich poslúchajú. Vlci sú vynikajúci lovci a pri love dokonale spolupracujú. Korisť prenasledujú aj niekoľko kilometrov, kým ju neuštvú. Živia sa diviakmi, jeleňmi, srncami, ale aj menšími zvieratami, napríklad zajacmi, hlodavcami. Zvyčajne si vyberajú ranené, choré alebo staré jedince a nepohrdnú ani zdochlinami. Preto sa zvykne hovoriť, že plnia v našich lesoch funkciu zdravotnej polície. A hoci v rozprávkach často vystupujú ako nebezpečné šelmy útočiace na človeka, pravdou je, že sú plaché a ľuďom sa vyhýbajú. Vedia však napáchať veľké škody na salašoch, kde sú pre nich ovce ľahkou korisťou.

Výr

Výr skalný je naša najväčšia sova. Jedným z jeho poznávacích znakov sú oranžové oči. Hniezdi vo výklenkoch skál, v zručaninách, ale aj v starých dutých stromoch. Samček so samičkou zostávajú spolu po celý život. Hoci je to poriadne veľká sova, lieta takmer nehlučne. Je to veľmi dobrý lovec. Na lov vylieťa za súmraku, pričom sa riadi najmä sluchom. Keď korisť spozoruje alebo začuje, zaútočí na ňu za letu ostrými pazúrmí. Loví hraboše, potkany, myši, ježe, jarabice, bažanty, holuby, ale aj iné druhy sov. Výr si trúfne i na zajace a líšky, ktoré si dokáže v pazúroch odniesť do hniezda. Ak uloví príťažku korisť, ukryje ju a nasledujúcu noc sa po ňu vráti. Vydáva húkavé zvuky uhu, hu-hu. Niekedy húka aj dlhšie ako hodinu.

STIEFEL EUROCARD s.r.o.

Ružinovská 1/A, 821 02 Bratislava, tel.: 02/ 4342 8904

<http://www.stiefel-eurocart.sk>, e-mail: stiefel@stiefel-eurocart.sk

IČO: 31360513, DIČ: SK2020315341, Reg. OS BA I., vl.č.5951/B